

Romani–Plurilingual Policy Experimentation (RPPE)

Ρομά–Πολυγλωσσικός Πειραματισμός Πολιτικής

Inklúzia rómskych detí vo vzdelávaní – plurilingválny prístup

**Vključevanje romskih otrok v vzgojo in izobraževanje: preizkušanje
večjezičnih pristopov**

RPPE

Newsletter Issue 5 – Spring 2025

Ενημερωτικό δελτίο Τεύχος 5 – Σύνολο 2025

Newsletter číslo 5 – Leto 2025

Izdaja glasila 5 – Poletje 2025

This is the fifth and final issue of the newsletter of the Council of Europe's Romani-Plurilingual Policy Experimentation (RPPE), which was launched at an online conference in March 2022 and has been implemented over the past three school years. The RPPE has involved ten schools in three Council of Europe member states: Greece (three schools), Slovakia (three schools) and Slovenia (four schools). Its purpose has been to explore ways in which the Romani language and its associated culture can support the educational inclusion of Roma pupils.

On 3 and 4 June 2025, the Ministry of Education, Research, Development and Youth of the Slovak Republic hosted the RPPE's concluding conference, which brought together representatives of the ten participating schools, the three national coordinators, the academic coordinator and representatives of the Council of Europe secretariat. The conference began with a two-hour webinar that situated the RPPE within the framework of the Council of Europe's plurilingual and intercultural approach to (language) education and described how the project has been implemented in Greece, Slovenia and Slovakia. The remainder of the first day was devoted to an exchange of experience between the participating countries and schools. On the second day, participants reviewed the RPPE under four headings: evaluation, impact, sustainability and dissemination. Later in 2025 the Council of Europe will

Αυτό είναι το πέμπτο και τελευταίο τεύχος του ενημερωτικού δελτίου του Πολυγλωσσικού Πειραματισμού Πολιτικής για τη Ρομανί (RPPE) του Συμβουλίου της Ευρώπης, το οποίο ξεκίνησε σε μια διαδικτυακή διάσκεψη τον Μάρτιο του 2022 και υλοποιήθηκε τα τελευταία τρία σχολικά έτη. Στο RPPE συμμετείχαν δέκα σχολεία σε τρία κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης: Ελλάδα (τρία σχολεία), Σλοβακία (τρία σχολεία) και Σλοβενία (τέσσερα σχολεία). Σκοπός του ήταν να διερευνήσει τους τρόπους με τους οποίους η γλώσσα Ρομά και ο συναφής πολιτισμός της μπορούν να υποστηρίξουν την εκπαιδευτική ένταξη των μαθητών/τριών Ρομά.

Στις 3 και 4 Ιουνίου 2025, το Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας, Ανάπτυξης και Νεολαίας της Δημοκρατίας της Σλοβακίας φιλοξένησε το καταληκτικό συνέδριο του RPPE, στο οποίο συμμετείχαν εκπρόσωποι των δέκα σχολείων που συμμετείχαν, οι τέσσερις εθνικοί συντονιστές, ο ακαδημαϊκός συντονιστής και εκπρόσωποι της γραμματείας του Συμβουλίου της Ευρώπης. Το συνέδριο ξεκίνησε με ένα δίωρο διαδικτυακό σεμινάριο που τοποθέτησε το RPPE στο πλαίσιο της πολυγλωσσικής και διαπολιτισμικής προσέγγισης του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη (γλωσσική) εκπαίδευση και περιέγραψε τον τρόπο με τον οποίο το έργο εφαρμόστηκε στην Ελλάδα, τη Σλοβενία και τη Σλοβακία. Το υπόλοιπο της πρώτης ημέρας αφιερώθηκε στην ανταλλαγή εμπειριών μεταξύ των συμμετεχουσών χωρών και σχολείων. Κατά τη δεύτερη ημέρα, οι συμμετέχοντες παρουσίασαν στο πλαίσιο ανασκόπησης το RPPE υπό το πρίσμα τεσσάρων διαστάσεων: αξιολόγηση, αντίκτυπος, βιωσιμότητα και διάδοση/διάχυση. Αργότερα το 2025 το Συμβούλιο της Ευρώπης θα δημοσιεύσει μια πλήρη έκθεση για το RPPE και ένα εγχειρίδιο καλών πρακτικών εμπνευσμένων από το έργο. Εν τω μεταξύ, με βάση τα αποτελέσματα της ανασκόπησης των συμμετεχόντων/ουσών στο

Toto je piate a posledné číslo informačného bulletinu projektu Rady Európy Experimentovanie s rómsko-plurilingválnou politikou (RPPE), ktorý bol spustený na online konferencii v marci 2022 a realizoval sa počas uplynulých troch školských rokov. Do RPPE sa zapojilo desať škôl v troch členských štátoch Rady Európy: Grécko (tri školy), Slovensko (tri školy) a Slovinsko (štyri školy). Jeho cieľom bolo preskúmať spôsoby, akými môže rómsky jazyk a s ním spojená kultúra podporiť začlenenie rómskych žiakov do vzdelávania.

V dňoch 3. a 4. júna 2025 sa na Ministerstve školstva, vedy, výskumu, vývoja a mládeže SR konala záverečná konferencia RPPE, na ktorej sa stretli zástupcovia desiatich zúčastnených škôl, traja národní koordinátori, akademický koordinátor a zástupcovia sekretariátu Rady Európy. Konferencia sa začala dvojhodinovým webinárom, ktorý RPPE zaradil do rámca plurilingválneho a interkultúrneho prístupu Rady Európy k (jazykovému) vzdelávaniu a opísal, ako sa projekt realizoval v Grécku, Slovinsku a na Slovensku. Zvyšok prvého dňa bol venovaný výmene skúseností medzi zúčastnenými krajinami a školami. Druhý deň účastníci zhodnotili RPPE v štyroch okruhoch: hodnotenie, vplyv, udržateľnosť a šírenie. Neskôr v roku 2025 Rada Európy uverejní úplnú správu o RPPE a príručku osvedčených postupov inšpirovaných projektom. Zatiaľ na základe výsledkov hodnotenia účastníkov konferencie ponúkame toto záverečné číslo bulletinu

To je peta in zadnja številka glasila projekta Sveta Evrope za eksperimentiranje z romsko-plurilingvalno politiko (RPPE), ki se je začel izvajati na spletni konferenci marca 2022 in se je izvajal v zadnjih treh šolskih letih. V RPPE je sodelovalo deset šol v treh državah članicah Sveta Evrope: Grčija (tri šole), Slovaška (tri šole) in Slovenija (štiri šole). Njegov namen je bil raziskati načine, kako lahko romski jezik in z njim povezana kultura podpirata vključevanje romskih učencev v izobraževanje.

Ministrstvo za izobraževanje, raziskave, razvoj in mladino Slovaške republike je 3. in 4. junija 2025 gostilo zaključno konferenco RPPE, na kateri so sodelovali predstavniki desetih sodelujočih šol, trije nacionalni koordinatorji, akademski koordinator in predstavniki sekretariata Sveta Evrope. Konferenca se je začela z dvournim spletnim seminarjem, ki je RPPE umestil v okvir večjezičnega in medkulturnega pristopa Sveta Evrope k (jezikovnemu) izobraževanju ter opisal izvajanje projekta v Grčiji, Sloveniji in na Slovaškem. Preostanek prvega dne je bil namenjen izmenjavi izkušenj med sodelujočimi državami in šolami. Drugi dan so udeleženci pregledali projekt RPPE v štirih sklopih: evalvacija, učinek, trajnost in razširjanje. Svet Evrope bo pozneje leta 2025 na spletni strani objavil celotno poročilo o RPPE in priložnik dobrih praks, ki jih je projekt navdihnil. Medtem je na podlagi rezultatov pregleda udeležencev konference ta zadnja številka glasila RPPE na voljo kot vmesno poročilo in ocena.

Pri branju nadaljnega besedila je treba

publish a full report on the RPPE and a handbook of good practice inspired by the project. Meanwhile, based on the results of the conference participants' review, this final issue of the RPPE newsletter is offered as an interim report and evaluation.

When reading what follows, it is important to bear in mind that the participating schools fall into three broad categories: those whose students are wholly or overwhelmingly Roma (one school in Slovakia and three in Greece); those in which Roma are in the minority, live in settlements, and mostly speak a variety of Romani at home (one school in Slovakia and three in Slovenia); and those in which Roma are again in the minority but do not live in settlements and in many cases have lost contact with the Romani language (one school in Slovakia and one in Slovenia).

David Little
RPPE Academic Coordinator

Evaluation

Review of RPPE activities

Participants in the Bratislava conference were asked to consider which RPPE-inspired activities had worked well at the level of (i) the school and (ii) the individual classroom. Examples have already been published in issues 2–4 of the newsletter

Successful whole-school activities

All participating schools have made Romani visible throughout the school in

συνέδριο, το παρόν τελευταίο τεύχος του ενημερωτικού δελτίου του RPPE προσφέρεται ως ενδιάμεση έκθεση και αξιολόγηση.

Κατά την ανάγνωση των όσων ακολουθούν, είναι σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι τα συμμετέχοντα σχολεία χωρίζονται σε τρεις μεγάλες κατηγορίες: εκείνα των οποίων οι μαθητές/τριες είναι εξ ολοκλήρου ή κατά συντριπτική πλειοψηφία Ρομά (ένα σχολείο στη Σλοβακία και τρία στην Ελλάδα)- εκείνα στα οποία οι Ρομά αποτελούν μειονότητα, ζουν σε οικισμούς και ως επί το πλείστον μιλούν μια ποικιλία της γλώσσας Ρομά στο σπίτι (ένα σχολείο στη Σλοβακία και τρία στη Σλοβενία)- και εκείνα στα οποία οι Ρομά αποτελούν και πάλι μειονότητα αλλά δεν ζουν σε οικισμούς και σε πολλές περιπτώσεις έχουν χάσει την επαφή με τη γλώσσα Ρομά (ένα σχολείο στη Σλοβακία και ένα στη Σλοβενία).

David Little
Ακαδημαϊκός συντονιστής RPPE

Αξιολόγηση

Ανασκόπηση των δραστηριοτήτων του RPPE

Οι συμμετέχοντες στο συνέδριο της Μπρατισλάβα κλήθηκαν να εξετάσουν ποιες δραστηριότητες εμπνευσμένες από το RPPE είχαν λειτουργήσει καλά σε επίπεδο (i) σχολείου και (ii) μεμονωμένης τάξης. Παραδείγματα έχουν ήδη δημοσιευτεί στα τεύχη 2-4 του ενημερωτικού δελτίου

Επιτυχημένες δραστηριότητες σε ολόκληρο το σχολείο

Όλα τα συμμετέχοντα σχολεία έχουν

RPPE ako priebežnú správu a hodnotenie.

Pri čítaní nasledujúceho textu je dôležité mať na pamäti, že zúčastnené školy sa delia na tri veľké kategórie: školy, ktorých žiaci sú úplne alebo v prevažnej miere Rómovia (jedna škola na Slovensku a tri školy v Grécku); školy, v ktorých sú Rómovia v menšine, žijú v osadách a doma väčšinou hovoria rôznymi jazykmi (jedna škola na Slovensku a tri školy v Slovinsku); a školy, v ktorých sú Rómovia opäť v menšine, ale nežijú v osadách a v mnohých prípadoch stratili kontakt s rómskym jazykom (jedna škola na Slovensku a jedna škola v Slovinsku).

David Little
Akademický koordinátor RPPE

Hodnotenie

Prehľad činností RPPE

Účastníci konferencie v Bratislave boli požiadaní, aby zvážili, ktoré aktivity inšpirované RPPE sa osvedčili na úrovni (i) školy a (ii) jednotlivých tried. Príklady už boli uverejnené v číslach 2 - 4 bulletinu

Úspešné celoškolské aktivity

Všetky zúčastnené školy zviditeľnili rómsčinu v celej škole viacjazyčnými nápismi a plagátmi, čo sa ukázalo ako

upoštevati, da sodelujoče šole spadajo v tri velike kategorije: šole, katerih učenci so v celoti ali pretežno Romi (ena šola na Slovaškem in tri v Grčiji); šole, v katerih so Romi v manjšini, živijo v naseljih in doma večinoma govorijo različne romščine (ena šola na Slovaškem in tri v Sloveniji); in šole, v katerih so Romi spet v manjšini, vendar ne živijo v naseljih in so v mnogih primerih izgubili stik z romskim jezikom (ena šola na Slovaškem in ena v Sloveniji).

David Little
Akademski koordinator RPPE

Ocenjevanje

Pregled dejavnosti RPPE

Udeleženci konference v Bratislavi so bili pozvani, naj razmislijo, katere dejavnosti, navdihnjene z RPPE, so se dobro obnesle na ravni (i) šole in (ii) posameznega razreda. Primeri so bili že objavljeni v številkah 2-4 glasila

Uspešne dejavnosti v celotni šoli

Na vseh sodelujočih šolah je romščina vidna po vsej šoli z večjezičnimi napisi in

multilingual signs and posters, which has proved an effective way of signalling linguistic inclusion. All ten schools have also celebrated International Roma Day (8 April), International Romani Language Day (5 November), and the European Day of Languages (26 September), events which acknowledge Romani language and culture and give Romani equality of status with other languages. A similar cultural end has been served by performances of song and dance by students from Roma and immigrant communities. In some cases the performances were opened to the wider community, which offered a chance to forge closer relations with the local Roma community and, in mixed schools, to foster greater awareness of the challenges faced by students from linguistic and cultural minorities. One school in Slovenia (Leskovec) adopted the practice of taking groups of non-Roma students to visit local Roma settlements, while another (Črenšovci) set up "book houses" in the local Roma settlement, which contain books donated by students and their parents.

Successful classroom activities

At the level of the classroom, the RPPE inspired a range of activities too numerous to list here. Among those common to all schools were: multilingual glossaries that bring together the language of schooling, Romani, English and sometimes other home languages (see issues 2 and 4 of the newsletter for examples from Leskovec and Škocjan); encouraging Roma students to write in Romani (see issue 2 for Volos's

καταστήσει το Romani ορατό σε όλο το σχολείο με πολύγλωσσες πινακίδες και αφίσες, γεγονός που αποδείχθηκε αποτελεσματικός τρόπος για να σηματοδοτηθεί η γλωσσική ένταξη. Και τα δέκα σχολεία έχουν επίσης γιορτάσει τη Διεθνή Ημέρα Ρομά (8 Απριλίου), τη Διεθνή Ημέρα Γλώσσας Ρομά (5 Νοεμβρίου) και την Ευρωπαϊκή Ημέρα Γλωσσών (26 Σεπτεμβρίου), εκδηλώσεις που αναγνωρίζουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό των Ρομά και δίνουν στη Ρομανί ισότιμο καθεστώς με άλλες γλώσσες. Παρόμοιο πολιτιστικό σκοπό εξυπηρετούν οι παραστάσεις τραγουδιού και χορού από μαθητές/τριες από κοινότητες Ρομά και μεταναστών. Σε ορισμένες περιπτώσεις οι παραστάσεις ήταν ανοιχτές στην ευρύτερη κοινότητα, γεγονός που προσέφερε την ευκαιρία να δημιουργηθούν στενότερες σχέσεις με την τοπική κοινότητα των Ρομά και, σε μικτά σχολεία, να ενισχυθεί η ευαισθητοποίηση σχετικά με τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι μαθητές/τριες από γλωσσικές και πολιτιστικές μειονότητες. Ένα σχολείο στη Σλοβενία (Leskovec) υιοθέτησε την πρακτική να πηγαίνουν ομάδες μαθητών/τριών που δεν είναι Ρομά σε τοπικούς οικισμούς Ρομά, ενώ ένα άλλο (Črenšovci) δημιούργησε "βιβλιοθήκες" στον τοπικό οικισμό Ρομά, οι οποίες περιέχουν βιβλία που δωρίστηκαν από τους μαθητές/τριες και τους γονείς τους.

Επιτυχημένες δραστηριότητες στην τάξη

Σε επίπεδο σχολικής τάξης, το RPPE ενέπνευσε μια σειρά δραστηριοτήτων που είναι πολλές για να απαριθμηθούν εδώ. Μεταξύ αυτών που ήταν κοινές σε όλα τα σχολεία ήταν: πολύγλωσσα γλωσσάρια που συγκεντρώνουν τη γλώσσα του σχολείου, τα Ρομά, τα αγγλικά και μερικές φορές άλλες γλώσσες του σπιτιού (βλέπε τεύχη 2 και 4 του ενημερωτικού δελτίου για παραδείγματα από το Leskovec και το Škocjan)- ενθάρρυνση των μαθητών/τριών Ρομά να γράφουν στα Ρομά (βλέπε τεύχος 2 για τη δίγλωσση εφημερίδα του Βόλου στα

účinný spôsob signalizácie jazykovej inklúzie. Všetkých desať škôl tiež oslávilo Medzinárodný deň Rómov (8. apríl), Medzinárodný deň rómskeho jazyka (5. november) a Európsky deň jazykov (26. september), teda podujatia, ktoré uznávajú rómsky jazyk a kultúru a zrovnoprávňujú rómčinu s ostatnými jazykmi. Podobnému kultúrnemu cieľu slúžili aj vystúpenia študentov z rómskych a prisťahovaleckých komunit s piesňami a tancom. V niektorých prípadoch boli tieto vystúpenia prístupné širšej komunite, čo ponúklo možnosť nadviazať užšie vzťahy s miestnou rómskou komunitou a v zmiešaných školách podporiť väčšie povedomie o problémoch, ktorým čelia študenti z jazykových a kultúrnych menšín. Jedna škola v Slovinsku (Leskovec) si osvojila prax, že skupiny nerómskych žiakov navštevujú miestne rómske osady, zatiaľ čo iná škola (Črenšovci) zriadila v miestnej rómskej osade "domčeky pre knihy", v ktorých sú knihy darované žiakmi a ich rodičmi.

Úspešné aktivity v triede

Na úrovni triedy RPPE inšpiroval celý rad aktivít, ktorých je príliš veľa na to, aby sme ich tu vymenovali. Medzi tie, ktoré boli spoločné pre všetky školy, patrili: viacjazyčné slovníky, ktoré spájajú jazyk školského vyučovania, rómčinu, angličtinu a niekedy aj iné domáce jazyky (príklady z Leskovca a Škocjan nájdete v číslach 2 a 4 bulletinu); povzbudzovanie rómskych žiakov k písaniu v rómčine (dvojazyčné noviny Volos v gréčtine a rómčine nájdete v čísle 2 a príbeh Komotini v rómčine v čísle 3); viacjazyčná práca s rozprávkami a inými

plakati, kar se je izkazalo za učinkovit način opozarjanja na jezikovno vključenost. Vseh deset šol je praznovalo tudi mednarodni dan Romov (8. april), mednarodni dan romskega jezika (5. november) in evropski dan jezikov (26. september), dogodke, ki priznavajo romski jezik in kulturo ter romščini zagotavljajo enakopraven status z drugimi jeziki. Podoben kulturni namen so imeli tudi nastopi pesmi in plesov učencev iz romskih in priseljskih skupnosti. V nekaterih primerih so bili nastopi odprti za širšo skupnost, kar je bila priložnost za vzpostavitev tesnejših odnosov z lokalno romsko skupnostjo, v mešanih šolah pa za spodbujanje večje ozaveščenosti o izzivih, s katerimi se soočajo učenci iz jezikovnih in kulturnih manjšin. Ena šola v Sloveniji (Leskovec) je sprejela prakso, da skupine nerómskih učencev pelje na obisk lokalnih romskih naselij, druga (Črenšovci) pa je v lokalnem romskem naselju postavila "knjižne hiše", v katerih so knjige, ki so jih darovali učenci in njihovi starši.

Uspešne dejavnosti v razredu

Na ravni razreda je RPPE spodbudil vrsto dejavnosti, ki jih je preveč, da bi jih lahko našteali na tem mestu. Med tistimi, ki so bile skupne vsem šolam, so bile: večjezični slovarji, ki združujejo jezik šolanja, romščino, angleščino in včasih tudi druge domače jezike (za primere iz Leskovca in Škocjana glej 2. in 4. številko glasila); spodbujanje romskih učencev k pisanju v romščini (za dvojezični časopis Volosa v grščini in romščini glej 2. številko in za zgodbo Komotini v romščini 3. številko); večjezično delo s pravljicami in drugimi

bilingual newspaper in Greek and Romani and issue 3 for Komotini's story in Romani); and multilingual work with fairy tales and other stories. One school in Slovenia (Maribor) reported notable success in cross-curricular projects; one school in Slovakia (Košice) and one school in Greece (Volos) made regular use of learner logbooks, in which students wrote in the language of schooling and Romani. In general, experience suggested that any activity that includes Romani is likely to secure the involvement of Roma students in all three school types and to capture the interest of non-Roma students in mixed schools.

Less successful activities

Participants were also asked what RPPE-inspired activities had been less successful. The erratic attendance of many Roma students was frequently cited as a problem because it tended to undermine activities that require regular repetition like keeping a logbook. Some schools reported that attempts at cross-curricular projects had failed, though (as noted above) in one case they were notably successful. School trips were sometimes poorly supported because Roma parents were reluctant to have their children participate. One mixed school reported that some resistance to Romani was evident on the part of non-Roma students, and especially in mixed schools, Roma students were sometimes unwilling to speak their language.

Lessons learnt

When they had reviewed the RPPE-

ελληνικά και στα Ρομά και τεύχος 3 για την ιστορία της Κομοτηνής στα Ρομά)- και πολύγλωσση εργασία με παραμύθια και άλλες ιστορίες. Ένα σχολείο στη Σλοβενία (Maribor) ανέφερε αξιοσημείωτη επιτυχία σε διαθεματικά προγράμματα- ένα σχολείο στη Σλοβακία (Košice) και ένα σχολείο στην Ελλάδα (Βόλος) έκαναν τακτική χρήση των ημερολογίων μαθητών/τριών, στα οποία οι μαθητές/τριες έγραφαν στη γλώσσα του σχολείου και στη Ρομανί. Σε γενικές γραμμές, η εμπειρία έδειξε ότι κάθε δραστηριότητα που περιλαμβάνει τη Ρομανί είναι πιθανό να εξασφαλίσει τη συμμετοχή των μαθητών/τριών Ρομά και στους τρεις τύπους σχολείων και να προσελκύσει το ενδιαφέρον των μη Ρομά μαθητών στα μικτά σχολεία.

Λιγότερο επιτυχημένες δραστηριότητες

Οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν επίσης ποιες δραστηριότητες εμπνευσμένες από το RPPE ήταν λιγότερο επιτυχείς. Η ακανόνιστη φοίτηση πολλών μαθητών Ρομά αναφέρθηκε συχνά ως πρόβλημα, επειδή τείνει να υπονομεύει δραστηριότητες που απαιτούν τακτική επανάληψη, όπως η τήρηση ημερολογίου. Ορισμένα σχολεία ανέφεραν ότι οι προσπάθειες για διαθεματικά σχέδια απέτυχαν, αν και (όπως σημειώθηκε παραπάνω) σε μια περίπτωση ήταν ιδιαίτερα επιτυχείς. Οι σχολικές εκδρομές μερικές φορές υποστηρίζονταν ανεπαρκώς επειδή οι γονείς Ρομά ήταν απρόθυμοι να συμμετάσχουν τα παιδιά τους. Ένα μικτό σχολείο ανέφερε ότι ήταν εμφανής κάποια αντίσταση στους Ρομά από την πλευρά των μη Ρομά μαθητών/τριών, και ειδικά στα μικτά σχολεία, οι Ρομά μαθητές/τριες ήταν μερικές φορές απρόθυμοι να μιλήσουν τη γλώσσα τους.

Διδάγματα που αντλήθηκαν

Όταν έκαναν ανασκόπηση των δραστηριοτήτων που εμπνεύστηκαν από το RPPE, οι

príbehmi. Jedna škola v Slovinsku (Maribor) uviedla pozoruhodný úspech v medzipredmetových projektoch; jedna škola na Slovensku (Košice) a jedna škola v Grécku (Volos) pravidelne využívali žiacke denníky, do ktorých žiaci písali v jazyku vyučovania a v rómčine. Vo všeobecnosti skúsenosti naznačujú, že akákoľvek aktivita, ktorá zahŕňa rómčinu, pravdepodobne zabezpečí zapojenie rómskych žiakov vo všetkých troch typoch škôl a zaujme nerómskych žiakov v zmiešaných školách.

Menej úspešné aktivity

Účastníkom bola položená aj otázka, ktoré aktivity inšpirované RPPE boli menej úspešné. Ako problém sa často uvádzala nepravidelná dochádzka mnohých rómskych žiakov, pretože mala tendenciu oslabovať aktivity, ktoré si vyžadujú pravidelné opakovanie, ako je napríklad vedenie denníka. Niektoré školy uviedli, že pokusy o medzipredmetové projekty zlyhali, hoci (ako sa uvádza vyššie) v jednom prípade boli mimoriadne úspešné. Školské výlety boli niekedy slabo podporované, pretože rómski rodičia sa zdráhali, aby sa ich deti zúčastnili. Jedna zmiešaná škola uviedla, že zo strany nerómskych žiakov sa prejavil určitý odpor voči rómčine, a najmä v zmiešaných školách rómski žiaci niekedy neboli ochotní hovoriť svojím jazykom.

Získané poznatky

Keď účastníci zhodnotili činnosti inšpirované RPPE, ktoré vykonali, boli požiadaní, aby uviedli, aké ponaučenia si z

zgodbami. Ena šola v Sloveniji (Maribor) je poročala o opaznem uspehu pri medpredmetnih projekti; ena šola na Slovaškem (Košice) in ena v Grčiji (Volos) sta redno uporabljali dnevnik učencev, v katere so učenci pisali v učnem in romskem jeziku. Na splošno so izkušnje pokazale, da bo vsaka dejavnost, ki vključuje romščino, verjetno zagotovila sodelovanje romskih učencev v vseh treh vrstah šol in pritegnila zanimanje nerómskih učencev v mešanih šolah.

Manj uspešne dejavnosti

Udeležence smo vprašali tudi, katere dejavnosti, ki jih je navdihnil program RPPE, so bile manj uspešne. Kot težava je bila pogosto navedena neredna prisotnost številnih romskih učencev, saj je spodkopavala dejavnosti, ki zahtevajo redno ponavljanje, kot je vodenje dnevnika. Nekateri šole so poročale, da so bili poskusi medpredmetnih projektov neuspešni, čeprav (kot je navedeno zgoraj) so bili v enem primeru zelo uspešni. Šolski izleti so bili včasih slabo podprti, ker romski starši niso želeli, da bi se jih udeležili njihovi otroci. Ena od mešanih šol je poročala, da so se nerómski učenci nekoliko upirali romščini, zlasti v mešanih šolah pa romski učenci včasih niso bili pripravljeni govoriti v svojem jeziku.

Pridobljene izkušnje

Ko so udeleženci pregledali dejavnosti, ki so jih izvajali po zgledu RPPE, so bili vprašani, kaj so se naučili (i) kot učitelji in (ii) na splošno.

inspired activities they had carried out, participants were asked what lessons they had learned (i) as teachers and (ii) more generally.

There was general agreement that participation in the RPPE had made teachers more aware of the central role played by language in each student's identity and the importance of differentiation, pedagogical flexibility and learner empowerment in inclusive education. Teachers considered that by including Romani in their lessons, they had created a more inclusive classroom environment and developed new skills. Some of them had also begun to make use of peer and collaborative learning.

More generally, the RPPE had given schools a greater sensitivity to linguistic and cultural diversity and positioned them as potential agents of social change. The project had helped them to confront and overcome stereotypes and to treat linguistic and cultural diversity with empathy and respect. One discussion group pointed out that inclusion requires schools to adapt to their students. In some cases the RPPE encouraged schools to engage more actively with their local Roma community.

Impact

Next, participants in the Bratislava conference were asked how they judged the RPPE's impact on schools, classrooms, Roma and non-Roma students, teachers and classroom assistants, Roma and non-

συμμετέχοντες ρωτήθηκαν ποια ήταν τα διδάγματα που έλαβαν (i) ως εκπαιδευτικοί και (ii) γενικότερα.

Υπήρξε γενική συμφωνία ότι η συμμετοχή στο RPPE έκανε τους εκπαιδευτικούς να συνειδητοποιήσουν καλύτερα τον κεντρικό ρόλο που διαδραματίζει η γλώσσα στην ταυτότητα κάθε μαθητή/τριας και τη σημασία της διαφοροποίησης, της παιδαγωγικής ευελιξίας και της ενδυνάμωσης των μαθητών/τριών στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς. Οι εκπαιδευτικοί θεώρησαν ότι με τη συμπερίληψη των Ρομά στα μαθήματά τους, είχαν δημιουργήσει ένα πιο συμπεριληπτικό περιβάλλον στην τάξη και είχαν αναπτύξει νέες δεξιότητες. Ορισμένοι από αυτούς είχαν επίσης αρχίσει να χρησιμοποιούν την αλληλοδιδασκτική και συνεργατική μάθηση.

Γενικότερα, το RPPE είχε δώσει στα σχολεία μεγαλύτερη ευαισθησία στη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία και τα είχε τοποθετήσει ως δυνητικούς φορείς κοινωνικής αλλαγής. Το έργο τα είχε βοηθήσει να αντιμετωπίσουν και να ξεπεράσουν τα στερεότυπα και να αντιμετωπίσουν τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία με ενσυναίσθηση και σεβασμό. Μια ομάδα συζήτησης επεσήμανε ότι η ένταξη απαιτεί από τα σχολεία να προσαρμοστούν στους μαθητές/τριές τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις το ΕΠΠΕ ενθάρρυνε τα σχολεία να ασχοληθούν πιο ενεργά με την τοπική κοινότητα των Ρομά.

Αντίκτυπος

Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες στο συνέδριο της Μπρατισλάβα ρωτήθηκαν πώς έκριναν τον αντίκτυπο του RPPE στα σχολεία, στις τάξεις, στους μαθητές Ρομά και μη Ρομά, στους εκπαιδευτικούς και τους βοηθούς στην τάξη, στους γονείς Ρομά και μη Ρομά και στην

nich odniesli (i) ako učelia a (ii) vo všeobecnosti.

Učelia sa vo všeobecnosti zhodli na tom, že vďaka účasti na RPPE si lepšie uvedomili ústrednú úlohu jazyka v identite každého žiaka a význam diferenciácie, pedagogickej flexibility a posilnenia postavenia žiaka v inkluzívnom vzdelávaní. Učelia sa domnievali, že začlenením Rómov do vyučovania vytvorili inkluzívnejšie prostredie v triede a získali nové zručnosti. Niektorí z nich začali využívať aj rovesnícke a kolaboratívne učenie.

Vo všeobecnosti RPPE umožnil školám väčšiu citlivosť voči jazykovej a kultúrnej rozmanitosti a postavil ich do pozície potenciálnych aktérov sociálnej zmeny. Projekt im pomohol konfrontovať a prekonávať stereotypy a pristupovať k jazykovej a kultúrnej rozmanitosti s empatiou a rešpektom. Jedna z diskusných skupín poukázala na to, že inklúzia si vyžaduje, aby sa školy prispôbili svojim študentom. V niektorých prípadoch RPPE povzbudil školy, aby sa aktívnejšie zapojili do spolupráce s miestnou rómskou komunitou.

Vplyv

Ďalej sa účastníkov bratislavskej konferencie pýtali, ako hodnotia vplyv RPPE na školy, triedy, rómskych a nerómskych žiakov, učiteľov a asistentov v triedach, rómskych a nerómskych rodičov a

Učitelji so se na splošno strinjali, da so se zaradi sodelovanja v RPPE bolje zavedali osrednje vloge, ki jo ima jezik v identiteti vsakega učenca, ter pomena diferenciacije, pedagoške prožnosti in opolnomočenja učencev pri vključujočem izobraževanju. Učitelji so menili, da so z vključevanjem Romov v pouk ustvarili bolj vključujoče okolje v razredu in razvili nove spretnosti. Nekateri med njimi so začeli uporabljati tudi vrstniško in sodelovalno učenje.

Na splošno je RPPE šolam omogočil večjo občutljivost za jezikovno in kulturno raznolikost ter jih postavil v vlogo potencialnih nosilcev družbenih sprememb. Projekt jim je pomagal, da so se soočile s stereotipi in jih premagale ter jezikovno in kulturno raznolikost obravnavale z empatijo in spoštovanjem. V eni od razpravnih skupin je bilo poudarjeno, da vključevanje od šol zahteva, da se prilagodijo svojim učencem. V nekaterih primerih je RPPE spodbudil šole k aktivnejšemu sodelovanju z lokalno romsko skupnostjo.

Impact

Nato smo udeležence konference v Bratislavi vprašali, kako ocenjujejo vpliv RPPE na šole, razrede, romske in neromske učence, učitelje in romske pomočnike, romske in neromske starše ter širšo

Roma parents, and the wider community.

Schools and classrooms

There was general agreement that the RPPE had encouraged schools to adopt a more open stance towards diversity and to develop a more welcoming environment. Representatives of some schools reported that the RPPE had led to closer cooperation between teachers, students and parents and had helped to bridge the gap between the school and the Roma community.

In classrooms, some participants reported enhanced social cohesion as a result of the enthusiasm with which students engaged in creative projects that included Romani and Roma culture. In mixed classrooms, stronger social bonds between Roma and non-Roma students were reported together with greater mutual respect and a shared sense of belonging. Some participants also reported better relations between students and their teachers.

Roma students

The recognition that their language and culture are respected raised Roma students' self-esteem. The inclusion of Romani in the life of the classroom also helped them to better understand their home culture, while coming to understand that school is a place where they can be themselves. A minority of schools reported that the inclusion of Romani language and culture in the life of the classroom had a positive impact on the attendance of individual Roma students.

ευρύτερη κοινότητα.

Σχολεία και αίθουσες διδασκαλίας

Υπήρξε γενική συμφωνία ότι το RPPE ενθάρρυνε τα σχολεία να υιοθετήσουν μια πιο ανοιχτή στάση απέναντι στη διαφορετικότητα και να αναπτύξουν ένα πιο φιλόξενο περιβάλλον. Εκπρόσωποι ορισμένων σχολείων ανέφεραν ότι το RPPE οδήγησε σε στενότερη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών και γονέων και βοήθησε στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ του σχολείου και της κοινότητας των Ρομά.

Στις τάξεις, ορισμένοι συμμετέχοντες/ουσες ανέφεραν ενισχυμένη κοινωνική συνοχή ως αποτέλεσμα του ενθουσιασμού με τον οποίο οι μαθητές/τριες συμμετείχαν σε δημιουργικά έργα που περιλάμβαναν τον πολιτισμό των Ρομά και των Ρομά. Σε μικτές τάξεις, αναφέρθηκαν ισχυρότεροι κοινωνικοί δεσμοί μεταξύ μαθητών/τριών Ρομά και μη Ρομά, καθώς και μεγαλύτερος αμοιβαίος σεβασμός και κοινή αίσθηση του ανήκειν. Ορισμένοι/ες συμμετέχοντες/ουσες ανέφεραν επίσης καλύτερες σχέσεις μεταξύ των μαθητών και των καθηγητών/τριών τους.

Μαθητές/τριες Ρομά

Η αναγνώριση του σεβασμού της γλώσσας και του πολιτισμού τους αύξησε την αυτοεκτίμηση των μαθητών/τριών Ρομά. Η ένταξη των Ρομά στη ζωή της τάξης τους βοήθησε επίσης να κατανοήσουν καλύτερα τον πολιτισμό της πατρίδας τους, ενώ παράλληλα κατάλαβαν ότι το σχολείο είναι ένα μέρος όπου μπορούν να είναι ο εαυτός τους. Μια μειοψηφία σχολείων ανέφερε ότι η ένταξη της γλώσσας και του πολιτισμού των Ρομά στη ζωή της τάξης είχε θετικό αντίκτυπο στη φοίτηση μεμονωμένων μαθητών/τριών Ρομά.

širšiu komunitu.

Školy a triedy

Účastníci sa vo všeobecnosti zhodli na tom, že RPPE podnietil školy k tomu, aby zaujali otvorenejší postoj k rozmanitosti a vytvorili ústretovejšie prostredie. Zástupcovia niektorých škôl uviedli, že RPPE viedol k užšej spolupráci medzi učiteľmi, žiakmi a rodičmi a pomohol preklenúť priepasť medzi školou a rómskou komunitou.

Niektorí účastníci uvádzali, že v triedach sa zvýšila sociálna súdržnosť v dôsledku nadšenia, s ktorým sa žiaci zapájali do tvorivých projektov zahŕňajúcich rómsku a rómsku kultúru. V zmiešaných triedach boli zaznamenané silnejšie sociálne väzby medzi rómskymi a nerómskymi žiakmi, ako aj väčší vzájomný rešpekt a spoločný pocit spolupatričnosti. Niektorí účastníci uvádzali aj lepšie vzťahy medzi žiakmi a ich učiteľmi.

Rómski žiaci

Uznanie, že ich jazyk a kultúra sú rešpektované, zvýšilo sebedomie rómskych študentov. Začlenenie Rómov do života triedy im tiež pomohlo lepšie pochopiť ich domácu kultúru a zároveň pochopiť, že škola je miestom, kde môžu byť sami sebou. Menšia časť škôl uviedla, že začlenenie rómskeho jazyka a kultúry do lífie triedy malo pozitívny vplyv na dochádzku jednotlivých rómskych žiakov.

Nerómski žiaci

Niektoré zmiešané školy uviedli, že RPPE pomohol posilniť rešpekt a empatiu voči rómskym študentom; nerómski študenti sa

skupnost.

Šole in razredi

Šole so se na splošno strinjale, da je program RPPE šole spodbudil k bolj odprtemu odnosu do raznolikosti in razvoju spodbudnega in varnega učnega okolja. Predstavniki nekaterih šol so poročali, da je RPPE spodbudil tesnejše sodelovanje med učitelji, učenci in starši ter pomagal premostiti vrzel med šolo in romsko skupnostjo.

V razredih so nekateri udeleženci poročali o večji socialni koheziji zaradi navdušenja, s katerim so učenci sodelovali pri ustvarjalnih projektih, ki so vključevali romski jezik in romsko kulturo. V mešanih razredih so poročali o močnejših socialnih vezeh med romskimi in neromskimi učenci ter o večjem medsebojnem spoštovanju in skupnem občutku pripadnosti. Nekateri udeleženci so poročali tudi o boljših odnosih med učenci in njihovimi učitelji.

Romski učenci

Priznanje, da se njihov jezik in kultura spoštujeta, je povečalo samozavest romskih učencev. Vključevanje Romov v življenje razreda jim je pomagalo tudi bolje razumeti njihovo domačo kulturo, hkrati pa so spoznali, da je šola kraj, kjer so sprejeti. Manjšina šol je poročala, da je vključevanje romskega jezika in kulture v šolski vsakdan pozitivno vplivalo na obiskovanje pouka posameznih romskih učencev.

Neromski učenci

Nekatere mešane šole so poročale, da je

Non-Roma students

Some mixed schools reported that the RPPE had helped to foster respect and empathy for Roma students; in general, non-Roma students were interested in the previously hidden language and culture of their Roma peers. One school reported that individual non-Roma students reacted negatively to the inclusion of Romani in the life of the classroom.

Teachers and classrooms

On the whole, teachers and classroom assistants found that the RPPE provided them with a valuable professional experience: participation in the project enabled them to teach in more inclusive and culturally responsive ways. There was general agreement that the RPPE had promoted teamwork, boosted teachers' motivation, given them a new sense of purpose and made their work more interesting.

Parents

The impact of the RPPE on Roma parents was varied. Some schools found that the inclusion of Romani language and culture in the life of the school and its classrooms led to more effective communication with parents and encouraged them to become more actively involved in their children's education. Other schools, however, reported that despite their best efforts, Roma parents remained unaware of the RPPE. In one mixed school, non-Roma parents had at first been hesitant about the RPPE, but when they saw what

Μαθητές/τριες μη Ρομά

Ορισμένα μικτά σχολεία ανέφεραν ότι το RPPE βοήθησε στην ενίσχυση του σεβασμού και της ενσυναίσθησης για τους μαθητές/τριες Ρομά-γενικά, οι μη Ρομά μαθητές/τριες ενδιαφέρθηκαν για την προηγούμενης κρυμμένη γλώσσα και τον πολιτισμό των Ρομά συμμαθητών τους. Ένα σχολείο ανέφερε ότι μεμονωμένοι μη Ρομά μαθητές/τριες αντέδρασαν αρνητικά στην ένταξη των Ρομά στη ζωή της τάξης.

Εκπαιδευτικοί και τάξεις

Στο σύνολό τους, οι εκπαιδευτικοί και οι βοηθοί στην τάξη διαπίστωσαν ότι το RPPE τους παρείχε μια πολύτιμη επαγγελματική εμπειρία: η συμμετοχή στο έργο τους έδωσε τη δυνατότητα να διδάσκουν με πιο ενταξιακούς και πολιτισμικά ανταποκρινόμενους τρόπους. Υπήρξε γενική συμφωνία ότι το RPPE προώθησε την ομαδική εργασία, ενίσχυσε τα κίνητρα των εκπαιδευτικών, τους έδωσε μια νέα αίσθηση σκοπού και έκανε την εργασία τους πιο ενδιαφέρουσα.

Γονείς

Ο αντίκτυπος του RPPE στους γονείς Ρομά ήταν ποικίλος. Ορισμένα σχολεία διαπίστωσαν ότι η ένταξη της γλώσσας και του πολιτισμού των Ρομά στη ζωή του σχολείου και των τάξεων οδήγησε σε αποτελεσματικότερη επικοινωνία με τους γονείς και τους ενθάρρυνε να συμμετέχουν πιο ενεργά στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Άλλα σχολεία, ωστόσο, ανέφεραν ότι παρά τις προσπάθειές τους, οι γονείς Ρομά παρέμεναν ανυποψίαστοι για το RPPE. Σε ένα μικτό σχολείο, οι γονείς που δεν ήταν Ρομά ήταν αρχικά διστακτικοί σχετικά με το RPPE, αλλά όταν είδαν τι συνεπάγεται η εφαρμογή του έργου, πείστηκαν.

vo všeobecnosti zaujímali o predtým skrytý jazyk a kultúru svojich rómskych rovesníkov. Jedna škola uviedla, že jednotliví nerómski žiaci reagovali negatívne na začlenenie Rómov do života triedy.

Učítelia a triedy

Učítelia a asistenti tried celkovo zistili, že RPPE im poskytol cenné profesionálne skúsenosti: účasť na projekte im umožnila vyučovať inkluzívnejším a kultúrne citlivejším spôsobom. Vo všeobecnosti sa zhodli na tom, že RPPE podporil tímovú prácu, zvýšil motiváciu učiteľov, dal im nový zmysel a urobil ich prácu zaujímavejšou.

Rodičia

Vplyv RPPE na rómskych rodičov bol rôzny. Niektoré školy zistili, že začlenenie rómskeho jazyka a kultúry do života školy a jej tried viedlo k efektívnejšej komunikácii s rodičmi a povzbudilo ich k aktívnejšiemu zapojeniu sa do vzdelávania ich detí. Iné školy však uvádzali, že napriek ich maximálnemu úsiliu rómski rodičia o RPPE naďalej nevedeli. V jednej zmiešanej škole nerómski rodičia spočiatku váhali, pokiaľ ide o RPPE, ale keď videli, čo realizácia projektu obnáša, získali si ich.

Širšia komunita

Zmiešané školy mohli využiť svoju účasť na RPPE na zdôraznenie svojej otvorenosti voči jazykovej a kultúrnej rozmanitosti; pre školy slúžiace prevažne rómskym komunitám nebolo vždy ľahké upozorniť

RPPE pripomogel k spodbujanju spoštovanja in empatije do romskih učencev; na splošno so se neromski učenci zanimali za jezik in kulturo svojih romskih vrstnikov, ki sta bila prej skrita. Ena šola je poročala, da so se posamezni neromski učenci negativno odzvali na vključitev Romov v življenje razreda.

Učitelji in razredi

Učitelji in pomočniki razrednikov so na splošno ugotovili, da jim je RPPE prinesel dragoceno strokovno izkušnjo: sodelovanje v projektu jim je omogočilo poučevanje na bolj vključujoče in kulturno odzivne načine. Na splošno so se strinjali, da je RPPE spodbujal timsko delo, povečal motivacijo učiteljev, jim dal nov smisel in naredil njihovo delo bolj zanimivo.

Starši

Vpliv RPPE na romske starše je bil različen. Nekateri šole so ugotovile, da je vključitev romskega jezika in kulture v šolski vsakdan na ravni šole in razreda omogočila učinkovitejšo komunikacijo s starši in jih spodbudila k aktivnejšemu sodelovanju pri izobraževanju njihovih otrok. Druge šole pa so poročale, da kljub njihovim prizadevanjem romski starši še vedno niso bili seznanjeni z RPPE. V eni od mešanih šol so bili neromski starši sprva zadržani glede RPPE, ko pa so videli, kaj pomeni izvajanje projekta, so jih prepričali.

Širša skupnost

Mešane šole so lahko sodelovanje v RPPE izkoristile za poudarjanje svoje odprtosti

implementation of the project entailed, they were won over.

The wider community

Mixed schools were able to use their participation in the RPPE to highlight their openness to linguistic and cultural diversity; schools mostly serving Roma communities did not always find it easy to bring the RPPE to the attention of the wider community.

Sustainability

The third part of the review focused on sustainability, asking what plans schools had to continue with RPPE-inspired activities after the end of the project. All schools said that they would continue to make all home languages present in the school visible throughout the school.

Greece

The Greek schools agreed that the project had introduced them to new ways of enhancing students' linguistic development. In particular, Volos plans to continue with its bilingual (Greek/Romani) newsletter (issue 2 of the newsletter), to continue the practice of dramatizing stories for theatrical performance in Greek and Romani, and creating multilingual glossaries and printed material in two and sometimes three languages. The Greek schools also plan to continue with activities that reach into the wider community, for example visits to museums and cultural institutions to broaden students' horizons and projects designed to develop

Η ευρύτερη κοινότητα

Τα μικτά σχολεία μπόρεσαν να χρησιμοποιήσουν τη συμμετοχή τους στο RPPE για να αναδείξουν το άνοιγμά τους στη γλωσσική και πολιτιστική ποικιλομορφία- τα σχολεία που εξυπηρετούν κυρίως κοινότητες Ρομά δεν ήταν πάντα εύκολο να επιστήσουν την προσοχή της ευρύτερης κοινότητας στο RPPE.

Βιωσιμότητα

Το τρίτο μέρος της επισκόπησης επικεντρώθηκε στη βιωσιμότητα, ρωτώντας ποια ήταν τα σχέδια των σχολείων να συνεχίσουν τις δραστηριότητες που εμπνέονται από το RPPE μετά το τέλος του έργου. Όλα τα σχολεία δήλωσαν ότι θα συνεχίσουν να καθιστούν όλες τις μητρικές γλώσσες που υπάρχουν στο σχολείο ορατές σε όλο το σχολείο.

Ελλάδα

Τα ελληνικά σχολεία συμφώνησαν ότι το έργο τους εισήγαγε σε νέους τρόπους ενίσχυσης της γλωσσικής ανάπτυξης των μαθητών. Συγκεκριμένα, το σχολείο του Βόλου σχεδιάζει να συνεχίσει το δίγλωσσο (ελληνικά/ρομάνι) ενημερωτικό δελτίο (τεύχος 2 του ενημερωτικού δελτίου), να συνεχίσει την πρακτική της δραματοποίησης ιστοριών για θεατρική παράσταση στα ελληνικά και στη Ρομανί και να δημιουργήσει πολύγλωσσα γλωσσάρια και έντυπο υλικό σε δύο και μερικές φορές σε τρεις γλώσσες. Τα ελληνικά σχολεία σχεδιάζουν επίσης να συνεχίσουν τις δραστηριότητες που φτάνουν στην ευρύτερη κοινότητα, για παράδειγμα επισκέψεις σε μουσεία και πολιτιστικά ιδρύματα για να

na RPPE širšiu komunitu.

Udržateľnosť

Tretia časť hodnotenia sa zamerala na udržateľnosť a zisťovala, aké plány mali školy na pokračovanie v aktivitách inšpirovaných RPPE po skončení projektu. Všetky školy uviedli, že budú pokračovať v zviditeľňovaní všetkých domácich jazykov prítomných v škole v rámci celej školy.

Grécko

Grécke školy sa zhodli na tom, že projekt im predstavil nové spôsoby posilňovania jazykového rozvoja žiakov. Konkrétne škola Volos plánuje pokračovať v dvojazyčnom (gréckom/rómskom) bulletine (2. číslo bulletinu), pokračovať v praxi dramatizácie príbehov pre divadelné predstavenie v gréčtine a rómčine a vytvárať viacjazyčné slovníky a tlačoviny v dvoch a niekedy aj v troch jazykoch. Grécke školy tiež plánujú pokračovať v aktivitách, ktoré majú dosah na širšiu komunitu, napríklad návštevy múzeí a kultúrnych inštitúcií s cieľom rozšíriť obzory žiakov a projekty zamerané na rozvoj občianskych zručností.

do jezikovne in kulturne raznolikosti; šolam, ki so večinoma namenjene romskim skupnostim, ni bilo vedno lahko opozoriti na RPPE širšo skupnost.

Trajnost

Tretji del pregleda se je osredotočil na trajnost, pri čemer smo se spraševali, kakšne načrte imajo šole za nadaljevanje dejavnosti, navdihnjenih s projektom RPPE, po koncu projekta. Vse šole so odgovorile, da bodo še naprej skrbele za to, da bodo vsi domači jeziki, ki so prisotni na šoli, vidni po vsej šoli.

Grčija

Grške šole so se strinjale, da jim je projekt predstavil nove načine spodbujanja jezikovnega razvoja učencev. Zlasti šola v Volosu načrtuje nadaljevanje dvojezičnega (grško/romskega) glasila (druga številka glasila), nadaljevanje prakse dramatizacije zgodb za gledališko predstavo v grščini in romščini ter pripravo večjezičnih glosarjev in tiskanega gradiva v dveh in včasih treh jezikih. Grške šole nameravajo nadaljevati tudi z dejavnostmi, ki segajo v širšo skupnost, na primer obiski muzejev in kulturnih ustanov za širjenje obzorij učencev ter projekti, namenjeni razvijanju

citizenship skills.

Slovakia

The three Slovak schools plan to continue with classroom activities that don't require additional resources or special funding. The school in Košice will continue to work with fairy tales in Slovak and Romani and bilingual student logbooks and to organize events that connect the school with students' parents and the wider Roma community, while the school in Šulekovo will focus in particular on events that foster good relations between majority and minority communities. The school in Vyškovce found that all RPPE-inspired activities added new dimensions to students' learning experience and can be maintained in the future.

Slovenia

The Slovenian schools plan to continue with classroom activities that were developed as part of the RPPE, for example: working with fairy tales in Slovenian, Romani and English, compiling multilingual glossaries, promoting cultural activities associated with minority-language students, especially dance,. The schools will also continue to celebrate International Roma Day and International Romani Language Day and to foster good relations with local Roma communities by arranging for students to visit the settlements and multi-purpose Roma centres.

The school in Maribor (Slovenia) has a long tradition of peer-tutoring at all levels of

διευρύνουν τους ορίζοντες των μαθητών/τριών και σχέδια που αποσκοπούν στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του πολίτη .

Σλοβακία

Τα τρία σλοβακικά σχολεία σχεδιάζουν να συνεχίσουν με δραστηριότητες στην τάξη που δεν απαιτούν πρόσθετους πόρους ή ειδική χρηματοδότηση. Το σχολείο στο Košice θα συνεχίσει να εργάζεται με παραμύθια στα σλοβακικά και στα Ρομά και δίγλωσσα ημερολόγια μαθητών/τριών και να οργανώνει εκδηλώσεις που συνδέουν το σχολείο με τους γονείς των μαθητών/τριών και την ευρύτερη κοινότητα των Ρομά, ενώ το σχολείο στο Šulekovo θα επικεντρωθεί ιδιαίτερα σε εκδηλώσεις που προάγουν τις καλές σχέσεις μεταξύ της πλειοψηφίας και των μειονοτικών κοινοτήτων. Το σχολείο στο Vyškovce διαπίστωσε ότι όλες οι δραστηριότητες εμπνευσμένες από το RPPE προσέθεσαν νέες διαστάσεις στη μαθησιακή εμπειρία των μαθητών/τριών και μπορούν να διατηρηθούν στο μέλλον.

Σλοβενία

Τα σλοβενικά σχολεία σχεδιάζουν να συνεχίσουν τις δραστηριότητες στην τάξη που αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο του RPPE, για παράδειγμα: εργασία με παραμύθια στα σλοβενικά, ρομανί και αγγλικά, σύνταξη πολύγλωσσων γλωσσάριων, προώθηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τους/τις μαθητές/τριες που μιλούν τη μειονοτική γλώσσα, ιδίως χορού,. Τα σχολεία θα συνεχίσουν επίσης να γιορτάζουν την Παγκόσμια Ημέρα των Ρομά και τη Διεθνή Ημέρα της Γλώσσας Ρομά και να προωθούν τις καλές σχέσεις με τις τοπικές κοινότητες Ρομά, οργανώνοντας επισκέψεις των μαθητών/τριών στους οικισμούς και στα πολυδύναμα κέντρα Ρομά.

Slovensko

Tri slovenské školy plánujú pokračovať v aktivitách v triedach, ktoré si nevyžadujú dodatočné zdroje ani osobitné financovanie. Škola v Košiciach bude pokračovať v práci s rozprávkami v slovenskom a rómskom jazyku a dvojazyčnými žiackymi knižkami a v organizovaní podujatí, ktoré spájajú školu s rodičmi žiakov a širšou rómskou komunitou, zatiaľ čo škola v Šulekove sa zameria najmä na podujatia, ktoré podporujú dobré vzťahy medzi väčšinou a menštinovou komunitou. Škola vo Vyškovciach zistila, že všetky aktivity inšpirované RPPE dodali žiakom nové dimenzie učebných skúseností a možno ich zachovať aj v budúcnosti.

Slovinško

Slovinske škole planirajo nadaljevati v dejavnostih v razredu, ki so bile razvite v okviru RPPE, na primer: delo s pravljicami v slovenščini, romščini in angleščini, sestavljanje večjezičnih glosarjev, spodbujanje kulturnih dejavnosti, povezanih z učenci, ki govorijo manjšinski jezik, zlasti ples,. Šole bodo še naprej obeleževale tudi mednarodni dan Romov in mednarodni dan romskega jezika ter spodbujale dobre odnose z lokalnimi romskimi skupnostmi tako, da bodo za učence organizirale obiske v romskih naseljih in večnamenskih centrih .

Škola v Maribore (Slovinško) má dlhodobú tradíciu rovesníckeho doučovania na všetkých úrovniach školy, zatiaľ čo škola vo Volose (Grécko) zaviedla rovesnícke

državljskih spretnosti.

Slovaška

Tri slovaške šole nameravajo nadaljevati z dejavnostmi v razredu, ki ne zahtevajo dodatnih sredstev ali posebnega financiranja. Šola v Košicah bo nadaljevala delo s pravljicami v slovaškem in romskem jeziku in dvojezičnimi dnevniki učencev ter organizirala dogodke, ki povezujejo šolo s starši učencev in širšo romsko skupnostjo, medtem ko se bo šola v Šulekove osredotočila zlasti na dogodke, ki spodbujajo dobre odnose med večinsko in manjšinsko skupnostjo. Šola v Vyškovcih je ugotovila, da so vse dejavnosti, ki jih je navdihnila RPPE, dodale nove razsežnosti učnim izkušnjam učencev in jih je mogoče ohraniti tudi v prihodnje.

Slovenija

Slovenske šole nameravajo nadaljevati z dejavnostmi v razredu, ki so bile razvite v okviru RPPE, na primer: delo s pravljicami v slovenščini, romščini in angleščini, sestavljanje večjezičnih glosarjev, spodbujanje kulturnih dejavnosti, povezanih z učenci, ki govorijo manjšinski jezik, zlasti ples,. Šole bodo še naprej obeleževale tudi mednarodni dan Romov in mednarodni dan romskega jezika ter spodbujale dobre odnose z lokalnimi romskimi skupnostmi tako, da bodo za učence organizirale obiske v romskih naseljih in večnamenskih centrih .

Šola v Mariboru (Slovenija) ima dolgoletno tradicijo vrstniškega poučevanja na vseh stopnjah šole, šola v Volosu (Grčija) pa je

the school, while the school in Volos (Greece) introduced peer-tutoring as part of its RPPE implementation. Both schools found it to be an effective way of providing language and learning support for Roma and other minority-language students.

All schools agreed that it may be impossible to sustain activities that require additional funding and/or external support. In Greece and Slovenia, moreover, there is no standard written version of Romani, which means that using written forms of the language is a perpetual challenge to teachers. More generally, the additional effort required by participation in an international project cannot be sustained indefinitely.

Dissemination

Representatives of the participating schools were asked to consider how best to disseminate the work of the RPPE. They agreed that at local and regional level they can best promote the RPPE by inviting representatives of the community, civil society and local/regional government to events in the school and by fostering links with other schools with Roma students. There was general agreement that at national level there is a need for teacher education materials that draw on the RPPE's activities and achievements and training programmes that introduce those materials to teachers. The video recordings that Slovenia contributed to the webinar

Το σχολείο στο Μάρμπουργκ (Σλοβενία) έχει μακρά παράδοση στην αλληλοδιδασκαλία σε όλα τα επίπεδα του σχολείου, ενώ το σχολείο στο Βόλο (Ελλάδα) εισήγαγε την αλληλοδιδασκαλία ως μέρος της εφαρμογής του RPPE. Και τα δύο σχολεία διαπίστωσαν ότι είναι ένας αποτελεσματικός τρόπος παροχής γλωσσικής και μαθησιακής υποστήριξης για τους Ρομά και άλλους μαθητές/τριες από μειονοτικές ομάδες.

Όλα τα σχολεία συμφώνησαν ότι μπορεί να είναι αδύνατο να διατηρηθούν δραστηριότητες που απαιτούν πρόσθετη χρηματοδότηση ή/και εξωτερική υποστήριξη. Στην Ελλάδα και τη Σλοβενία, εξάλλου, δεν υπάρχει τυποποιημένη γραπτή έκδοχή της γλώσσας Ρομά, πράγμα που σημαίνει ότι η χρήση των γραπτών μορφών της γλώσσας αποτελεί μια διαρκή πρόκληση για τους εκπαιδευτικούς. Γενικότερα, η πρόσθετη προσπάθεια που απαιτεί η συμμετοχή σε ένα διεθνές πρόγραμμα δεν μπορεί να διατηρηθεί επ' αόριστον.

Διάδοση

Ζητήθηκε από τους εκπροσώπους των συμμετεχόντων σχολείων να εξετάσουν τον καλύτερο τρόπο διάδοσης του έργου του RPPE. Συμφώνησαν ότι σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο μπορούν να προωθήσουν καλύτερα το RPPE προσκαλώντας εκπροσώπους της κοινότητας, της κοινωνίας των πολιτών και της τοπικής/περιφερειακής κυβέρνησης σε εκδηλώσεις στο σχολείο και καλλιεργώντας δεσμούς με άλλα σχολεία με μαθητές Ρομά. Υπήρξε γενική συμφωνία ότι σε εθνικό επίπεδο υπάρχει ανάγκη για εκπαιδευτικό υλικό που να βασίζεται στις δραστηριότητες και τα επιτεύγματα του RPPE και για προγράμματα κατάρτισης που να παρουσιάζουν το υλικό αυτό στους/στις εκπαιδευτικούς. Οι βιντεοσκοπήσεις που συνέβαλε η Σλοβενία στο διαδικτυακό σεμινάριο και στη γενική

doučovanie ako súčasť implementácie RPPE. Obe školy zistili, že je to účinný spôsob poskytovania jazykovej a vzdelávacej podpory rómskym žiakom a žiakom iných jazykových menšín.

Všetky školy sa zhodli na tom, že môže byť nemožné udržať aktivity, ktoré si vyžadujú dodatočné financovanie a/alebo externú podporu. V Grécku a Slovinsku navyše neexistuje štandardná písaná verzia rómčiny, čo znamená, že používanie písaných foriem jazyka je pre učiteľov neustálou výzvou. Všeobecnejšie povedané, dodatočné úsilie, ktoré si vyžaduje účasť na medzinárodnom projekte, nie je možné udržiavať donekonečna.

Šírenie

Zástupcovia zúčastnených škôl boli požiadaní, aby zvážili, ako najlepšie šíriť prácu RPPE. Zhodli sa na tom, že na miestnej a regionálnej úrovni môžu RPPE najlepšie propagovať pozývaním zástupcov komunity, občianskej spoločnosti a miestnej/regionálnej samosprávy na podujatia v škole a podporovaním väzieb s inými školami s rómskymi žiakmi. Všeobecne sa zhodli na tom, že na národnej úrovni sú potrebné vzdelávacie materiály pre učiteľov, ktoré by vychádzali z činností a úspechov RPPE, a programy odbornej prípravy, ktoré by tieto materiály predstavili učiteľom. Videozáznamy, ktorými Slovinsko prispelo k webinár a k

uedla vrstniško poučevanje kot del izvajanja RPPE. Obe šoli sta ugotovili, da je to učinkovit način zagotavljanja jezikovne in učne podpore romskim učencem in učencem drugih manjšinskih jezikov.

Vse šole so se strinjale, da je morda nemogoče vzdrževati dejavnosti, za katere je potrebno dodatno financiranje in/ali zunanja podpora. Poleg tega v Grčiji in Sloveniji ni standardne pisne različice romščine, kar pomeni, da je uporaba pisnih oblik jezika za učitelje stalen izziv. Na splošno pa dodatnega napora, ki ga zahteva sodelovanje v mednarodnem projektu, ni mogoče vzdrževati v nedogled.

Diseminacija

Predstavniki sodelujočih šol so bili pozvani, naj razmislijo, kako najbolje širiti delo RPPE. Strinjali so se, da lahko na lokalni in regionalni ravni RPPE najbolje promovirajo tako, da na dogodke v šoli povabijo predstavnike skupnosti, civilne družbe in lokalne/regionalne vlade ter spodbujajo povezave z drugimi šolami z romskimi učenci. Na nacionalni ravni so se na splošno strinjali, da so potrebna gradiva za izobraževanje učiteljev, ki temeljijo na dejavnostih in dosežkih RPPE, ter programi usposabljanja, ki učiteljem predstavijo ta gradiva. Video posnetki, ki jih je Slovenija prispevala k spletnemu seminarju in splošni izmenjavi izkušenj RPPE, bodo po

and the general exchange of RPPE experience will be used to publicize the RPPE after the end of the project. In Slovakia, the RPPE's methods and results might be disseminated via Prši (English "rain"), an organization that gives a voice to schools with Roma students and their problems. The Greek schools advocated the development of an annual national action plan for schools with Roma students.

In conclusion

Finally, participants were asked what messages they would like to send to their ministry of education and other educational institutions and agencies with which they work, teacher educators, and the Council of Europe.

Ministries and educational institutions/ agencies

The Greek schools said that the RPPE has shown that recognizing and integrating the linguistic and cultural identity of Roma students is not a luxury but a prerequisite for genuine inclusion. They appealed to their ministry to integrate similar actions into the public education system and support them with appropriate funding and other resources; they also pointed out that the adoption of such measures has significant implications for teacher education. The Slovak schools urged their ministry to further develop plurilingual approaches to teaching and learning and provide for the sharing of good practice. Slovakia has a standard version of written

ανταλλαγή εμπειριών του RPPE θα χρησιμοποιηθούν για τη δημοσιοποίηση του RPPE μετά το τέλος του έργου. Στη Σλοβακία, οι μέθοδοι και τα αποτελέσματα του RPPE θα μπορούσαν να διαδοθούν μέσω του Prši (αγγλικά "rain"), μιας οργάνωσης που δίνει φωνή στα σχολεία με μαθητές Ρομά και τα προβλήματά τους. Τα ελληνικά σχολεία τάχθηκαν υπέρ της ανάπτυξης ενός ετήσιου εθνικού σχεδίου δράσης για τα σχολεία με μαθητές/τριες Ρομά.

Συμπερασματικά

Τέλος, οι συμμετέχοντες ρωτήθηκαν ποια μηνύματα θα ήθελαν να στείλουν στο υπουργείο Παιδείας τους και σε άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα και φορείς με τα οποία συνεργάζονται, στους εκπαιδευτές εκπαιδευτικών και στο Συμβούλιο της Ευρώπης.

Υπουργεία και εκπαιδευτικά ιδρύματα/υπηρεσίες

Τα ελληνικά σχολεία δήλωσαν ότι το ΕΠΕΑΕΚ έδειξε ότι η αναγνώριση και η ενσωμάτωση της γλωσσικής και πολιτισμικής ταυτότητας των μαθητών Ρομά δεν είναι πολυτέλεια αλλά προϋπόθεση για την πραγματική ένταξη. Δήλωσαν πως θα ήταν σημαντικό το υπουργείο τους να ενσωματώσει παρόμοιες δράσεις στο δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα και να τις υποστηρίξει με την κατάλληλη χρηματοδότηση και άλλους πόρους- επεσήμαναν επίσης ότι η υιοθέτηση τέτοιων μέτρων έχει σημαντικές επιπτώσεις στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Τα σχολεία της Σλοβακίας κάλεσαν το υπουργείο τους να αναπτύξει περαιτέρω τις πολύγλωσσες προσεγγίσεις στη διδασκαλία και τη μάθηση και να προβλέψει την ανταλλαγή καλών πρακτικών. Η Σλοβακία

všeobecnej výmene skúseností RPPE, sa po skončení projektu využijú na propagáciu RPPE. Na stránke na Slovensku by sa metódy a výsledky RPPE mohli šíriť prostredníctvom organizácie Prši (anglicky "rain"), ktorá dáva hlas školám s rómskymi žiakmi a ich problémami. Grécke školy sa zasadzovali za vypracovanie ročného národného akčného plánu pre školy s rómskymi žiakmi.

Na záver

Na záver boli účastníci požiadaní, aké posolstvá by chceli poslať svojmu ministerstvu školstva a iným vzdelávacím inštitúciám a agentúram, s ktorými spolupracujú, vzdelávateľom učiteľov a Rade Európy.

Ministerstvá a vzdelávacie inštitúcie/agentúry

gréckych škôl uviedli, že RPPE ukázal, že uznanie a integrácia jazykovej a kultúrnej identity rómskych žiakov nie je luxusom, ale predpokladom skutočnej inklúzie. Apelovali na svoje ministerstvo, aby podobné opatrenia začlenilo do systému verejného vzdelávania a podporilo ich primeraným financovaním a inými zdrojmi; poukázali tiež na to, že prijatie takýchto opatrení má významný vplyv na vzdelávanie učiteľov. Slovenské školy vyzvali svoje ministerstvo, aby ďalej rozvíjalo plurilingválne prístupy k vyučovaniu a učeniu a zabezpečilo výmenu osvedčených postupov. Slovensko má štandardnú verziu spisovnej rómčiny, ale

koncu projektu uporabljeni za promocijo RPPE. Na Slovaškem se bodo metode in rezultati RPPE morda širili prek organizacije Prši (angleško "rain"), ki daje glas šolam z romskimi učenci in njihovimi težavami. Grške šole so se zavzele za pripravo letnega nacionalnega akcijskega načrta za šole z romskimi učenci.

Zaključek

Na koncu smo udeležence vprašali, kakšna sporočila bi radi poslali svojemu ministrstvu za izobraževanje ter drugim izobraževalnim ustanovam in agencijam, s katerimi sodelujejo, izobraževalcem učiteljev in Svetu Evrope.

Ministrstva in izobraževalne ustanove/agencije

Grške šole so povedale, da je RPPE pokazal, da priznavanje in vključevanje jezikovne in kulturne identitete romskih učencev ni razkošje, temveč predpogoj za resnično vključevanje. Svoje ministrstvo so pozvale, naj podobne ukrepe vključi v javni izobraževalni sistem ter jih podpre z ustreznim financiranjem in drugimi viri; opozorile so tudi, da ima sprejetje takšnih ukrepov pomembne posledice za izobraževanje učiteljev. Slovaške šole so svoje ministrstvo pozvale, naj še naprej razvija večjezične pristope k poučevanju in učenju ter poskrbi za izmenjavo dobrih praks. Slovaška ima standardno različico pisne romščine, vendar večina učiteljev

Romani, but most teachers don't know the language and need help if they are to include it in their teaching. The Slovak schools asked for the development of more materials in Romani to support the inclusion of the language in classrooms. The Slovenian schools identified a need for more teacher development in plurilingual and intercultural approaches.

Teacher educators

The Greek representatives pointed out that teacher educators have a crucial role to play in preparing teachers to respond to the challenges of linguistic and cultural diversity. Teachers need not just background information and theory but pedagogical skills that enable them to convert linguistic and cultural diversity into educational capital. The Slovak representatives wanted teacher educators to know that plurilingual approaches are effective, though they require patience to develop; they argued that teachers should not be afraid if they don't know the home languages of their students: the students can help them. The Slovenian participants echoed these views.

Council of Europe

Representatives from all three countries thanked the Council of Europe for designing the RPPE and funding its implementation. The Greek participants said that for them the RPPE has been not only an educational project but an act of recognition and empowerment. The Slovak participants expressed similar views, while regretting that it had not been possible for

διαθέτει μια τυποποιημένη εκδοχή της γραπτής γλώσσας Romani, αλλά οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί δεν γνωρίζουν τη γλώσσα και χρειάζονται βοήθεια αν πρόκειται να την εντάξουν στη διδασκαλία τους. Τα σλοβακικά σχολεία ζήτησαν την ανάπτυξη περισσότερου υλικού στα Ρομανί για την υποστήριξη της ένταξης της γλώσσας στις τάξεις. Τα σχολεία της Σλοβενίας εντόπισαν την ανάγκη για περισσότερη ανάπτυξη των εκπαιδευτικών σε πολυγλωσσικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις.

Εκπαιδευτές εκπαιδευτικών

Οι Έλληνες εκπρόσωποι επεσήμαναν ότι οι εκπαιδευτές εκπαιδευτικών διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην προετοιμασία των εκπαιδευτικών για να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της γλωσσικής και πολιτισμικής ποικιλομορφίας. Οι εκπαιδευτικοί δεν χρειάζονται μόνο πληροφορίες υποβάθρου και θεωρία, αλλά και παιδαγωγικές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να μετατρέψουν τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία σε εκπαιδευτικό κεφάλαιο. Οι Σλοβάκοι εκπρόσωποι ήθελαν να γνωρίζουν οι εκπαιδευτές εκπαιδευτικών ότι οι πολυγλωσσικές προσεγγίσεις είναι αποτελεσματικές, αν και απαιτούν υπομονή για να αναπτυχθούν- υποστήριξαν ότι οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να φοβούνται αν δεν γνωρίζουν τις μητρικές γλώσσες των μαθητών μαθητών/τριών τους: οι μαθητές/τριες μπορούν να τους βοηθήσουν. Οι Σλοβένοι συμμετέχοντες/ουσες επανέλαβαν αυτές τις απόψεις.

Συμβούλιο της Ευρώπης

Οι εκπρόσωποι και από τις τρεις χώρες ευχαρίστησαν το Συμβούλιο της Ευρώπης για τον σχεδιασμό του RPPE και τη χρηματοδότηση της εφαρμογής του. Οι Έλληνες συμμετέχοντες/ουσες δήλωσαν ότι για αυτούς

väčšina učiteľov tento jazyk nevláda a potrebuje pomoc, ak ho má zaradiť do vyučovania. Slovenské školy požiadali o vypracovanie väčšieho množstva materiálov v rómčine na podporu začlenenia tohto jazyka do vyučovania. Slovinské školy identifikovali potrebu väčšieho rozvoja učiteľov v oblasti plurilingválnych a interkultúrnych prístupov.

Vzdelávatelia učiteľov

Grécki zástupcovia poukázali na to, že pedagógovia učiteľov zohrávajú kľúčovú úlohu pri príprave učiteľov na výzvy spojené s jazykovou a kultúrnou rozmanitosťou. Učitelia potrebujú nielen základné informácie a teóriu, ale aj pedagogické zručnosti, ktoré im umožnia premeniť jazykovú a kultúrnu rozmanitosť na vzdelávací kapitál. Slovenskí zástupcovia chceli, aby učitelia vedeli, že plurilingválne prístupy sú účinné, hoci si vyžadujú trpezlivosť pri ich rozvíjaní; tvrdili, že učitelia by sa nemali báť, ak nepoznajú domáce jazyky svojich žiakov: žiaci im môžu pomôcť. Slovinskí účastníci sa k týmto názorom pridali.

Rada Európy

Zástupcovia všetkých troch krajín poďakovali Rade Európy za vypracovanie RPPE a financovanie jeho realizácie. Grécki účastníci uviedli, že RPPE pre nich nebol len vzdelávacím projektom, ale aj aktom uznania a posilnenia postavenia. Slovenskí účastníci vyjadrili podobné názory, pričom vyjadrili ľútosť nad tým, že im nebolo umožnené navštíviť školy v ostatných

jezika ne pozna in potrebuje pomoc, če ga želi vključiti v pouk. Slovaške šole so zaprosile za pripravo več gradiv v romščini, ki bi podpirala vključevanje jezika v pouk. Slovenske šole so opredelile potrebo po večjem številu usposabljanj učiteljev na področju večjezičnih in medkulturnih pristopov.

Izobraževalci učiteljev

Grški predstavniki so poudarili, da imajo izobraževalci učiteljev ključno vlogo pri pripravi učiteljev na odzivanje na izzive jezikovne in kulturne raznolikosti. Učitelji ne potrebujejo le osnovnih informacij in teorije, temveč tudi pedagoške veščine, ki jim omogočajo, da jezikovno in kulturno raznolikost pretvorijo v izobraževalni kapital. Slovaški predstavniki so želeli, da bi izobraževalci učiteljev vedeli, da so večjezični pristopi učinkoviti, čeprav je za njihov razvoj potrebna potrpežljivost; trdili so, da se učitelji ne smejo bati, če ne poznajo domačih jezikov svojih učencev: učenci jim lahko pomagajo. Slovenski udeleženci so se pridružili tem stališčem.

Svet Evrope

Predstavniki vseh treh držav so se Svetu Evrope zahvalili za oblikovanje RPPE in financiranje njegovega izvajanja. Grški udeleženci so povedali, da RPPE zanje ni bil le izobraževalni projekt, ampak tudi dejanje priznanja in opolnomočenja. Slovaški udeleženci so izrazili podobno mnenje, obenem pa obžalovali, da niso mogli obiskati šol v drugih sodelujočih državah. Na splošno so udeleženci izrazili upanje, da bo Svet Evrope nadaljeval delo

them to visit schools in other participating countries. In general, participants expressed the hope that the Council of Europe will continue work in this area, supporting replication projects in other member states. As the Greek participants put it, "Our students deserve it and the future of Europe needs it."

το RPPE δεν ήταν μόνο ένα εκπαιδευτικό έργο αλλά και μια πράξη αναγνώρισης και ενδυνάμωσης. Οι Σλοβάκοι συμμετέχοντες/ουσες εξέφρασαν παρόμοιες απόψεις, ενώ εξέφρασαν τη λύπη τους που δεν είχαν τη δυνατότητα να επισκεφθούν σχολεία σε άλλες συμμετέχουσες χώρες. Σε γενικές γραμμές, οι συμμετέχοντες/ουσες εξέφρασαν την ελπίδα ότι το Συμβούλιο της Ευρώπης θα συνεχίσει τις εργασίες στον τομέα αυτό, υποστηρίζοντας έργα αναπαραγωγής σε άλλα κράτη μέλη. Όπως είπαν οι Έλληνες συμμετέχοντες/ουσες, "οι μαθητές/τριές μας το αξίζουν και το μέλλον της Ευρώπης το χρειάζεται".

zúčastnených krajinách. Vo všeobecnosti účastníci vyjadrili nádej, že Rada Európy bude pokračovať v práci v tejto oblasti a podporovať replikačné projekty v iných členských štátoch. Ako uviedli grécki účastníci: "Naši študenti si to zaslúžia a budúcnosť Európy to potrebuje."

na tem področju in podprl projekte ponovitve v drugih državah članicah. Kot so dejali grški udeleženci: "Naši učenci si to zaslužijo, prihodnost Evrope pa to potrebuje."

